

prof. dr hab. Lechosław Lameński
em. prof. zw. Instytutu Nauk o Sztuce KUL
adres prywatny: ul. Stokrotki 5/3, 20-539 LUBLIN
tel. kom.: 48 609 209 503; e-mail: lamenski@wp.pl

Lublin, dn. 04. 09. 2022

Ocena dorobku naukowego,

organizacyjnego i dydaktycznego dr Andrzeja Laskowskiego, ze szczególnym uwzględnieniem książki pt.: *Budując system. Ochrona zabytków sakralnych w diecezji tarnowskiej na przełomie XIX i XX wieku*, Wydawnictwo Księgarnia Akademicka, Kraków 2020, w związku z ubieganiem się zainteresowanego o nadanie mu stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk humanistycznych, w dyscyplinie nauki o sztuce, na Wydziale Historycznym Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie

Andrzej Laskowski jest przede wszystkim historykiem sztuki, z wyraźną predyspozycją do spojrzenia na interesujące go tematy również z perspektywy historyka. W 1997 roku uzyskał stopień magistra historii sztuki na Wydziale Historycznym Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, na podstawie pracy pt.: *Jakub z Dębna a architektura: fundator - inicjator - wykonawca woli króla*, napisanej pod kierunkiem prof. dr hab. Jerzego Gądomskiego, znakomitego znawcy sztuki średniowiecznej. Po ukończeniu studiów stacjonarnych, pragnąc poszerzyć swoje kwalifikacje zawodowe, a zarazem czując niedosyt wiedzy na interesujące go zagadnienia, odbył dodatkowo - w 1998 roku - roczne studia podyplomowe w zakresie Konserwacji Zabytków Architektury i Urbanistyki na Politechnice Krakowskiej oraz ukończył - równolegle, w tym samym 1998 roku - Studium Pedagogiczne na Uniwersytecie Jagiellońskim. Tak przygotowany merytorycznie rozpoczął pracę zawodową (od 15 stycznia 1998 roku) w Narodowym Instytucie Dziedzictwa (który do 2002 roku funkcjonował pod nazwą: Ośrodek Dokumentacji Zabytków, a do 2010 roku pod kolejną nazwą: Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków), początkowo w Oddziale Terenowym w Rzeszowie (lata 1998-2006), a następnie (od 2006 roku do chwili obecnej) w Oddziale Terenowym w Krakowie, będąc przez cały czas zatrudnionym na 1/2 etatu.

Praca w Narodowym Instytucie Dziedzictwa, realizowane z rzadko spotykaną pasją i zaangażowaniem zadania, zwłaszcza wykonywane prace dokumentacyjne i inwentaryzacyjne w terenie, bezpośredni kontakt z wieloma, bardzo różnorodnymi obiektami zabytkowymi, towarzyszące im czasy i pracochłonne kwerendy archiwalne i bibliograficzne, przyczyniały się nie tylko do znacznego poszerzenia i pogłębienia zarówno wiedzy teoretycznej jak i praktycznej Andrzeja Laskowskiego, ale stały się również znakomitym punktem wyjścia do jego działalności

naukowo-badawczej, podjętej równolegle z pracą zawodową. W efekcie, po kilku latach intensywnych badań, w 2005 roku, decyzją Rady Wydziału Historycznego Uniwersytetu Jagiellońskiego, Andrzej Laskowski otrzymał stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie nauk o sztuce na podstawie rozprawy doktorskiej pt.: *Między Krakowem a Lwowem. Architektura i rozwój przestrzenny Jasła w okresie autonomii galicyjskiej*, napisanej pod kierunkiem prof. dr hab. Jacka Purchli. Recenzentami w przewodzie byli wybitni badacze polscy, podobnie jak promotor, znawcy problematyki architektonicznej i urbanistycznej XIX-go wieku, w osobach: prof. dr hab. Ewy Chojeckiej z Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach i prof. dr hab. Wojciecha Bałusa z Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Uzyskanie stopnia doktora otworzyło przed Andrzejem Laskowskim możliwość dalszej pracy naukowo-badawczej, a także dydaktycznej na poziomie akademickim, w jednej z uczelni Krakowa. W ten sposób od 1 października 2006 do 31 stycznia 2009 roku, był zatrudniony w ówczesnej Papieskiej Akademii Teologicznej (obecnie: Uniwersytet Papieski Jana Pawła II), a od 1 października 2008 do dnia dzisiejszego, jest pracownikiem Kolegium Gospodarki i Administracji Publicznej w Uniwersytecie Ekonomicznym, w ramach którego prowadzi różnorodne zajęcia z zakresu historii sztuki.

Andrzej Laskowski jako swoje główne osiągnięcie naukowe wskazał książkę pt.: *Budując system. Ochrona zabytków sakralnych w diecezji tarnowskiej na przełomie XIX i XX wieku*, Kraków 2020. W moim głębokim przekonaniu jest to książka bardzo ważna i znacząca we współczesnej polskiej historiografii. Niezwykle interesujący rezultat bardzo szeroko zakrojonych prac badawczych autora, które po kilku latach wyężonych działań, zaowocowały prfeekcyjną znajomością badanej problematyki oraz dotarciem do wielu, bardzo ważnych, nie znanych wcześniej innym badaczom informacji oraz unikatowych - nie wykorzystanych dotychczas do celów naukowych - matariałów archiwalnych. Ich wszechstronna, bardo dojrzała analiza, pozwoliła Andrzejowi Laskowskiemu na wyjątkowo szerokie opracowanie tego interesującego i - jak się okazało - ważnego tematu. Tematu, który pozostawał dotychczas - o dziwo - poza polem zainteresowania rodzimych historyków sztuki, nie pozwalając tym samym na właściwą ocenę całego szeregu zjawisk mających miejsce w zakresie restauracji i konserwacji przede wszystkim zabytków (głównie architektury) sakralnej, nie tylko na obszarze diecezji tarnowskiej - tj. na terenie zaboru austriackiego - w latach 80. XIX wieku i dwóch pierwszych dekadach XX wieku, ale również w zaborze pruskim i rosyjskim.

W dotychczasowej literaturze naukowej z zakresu ochrony zabytków w Polsce, funkcjonują z powodzeniem zaledwie dwie książki o charakterze przekrojowo-syntetycznym. Klasyczna już publikacja Jerzego Frycza sprzed blisko pięćdziesięciu laty: *Restauracja i konserwacja zabytków*

architektury w Polsce w latach 1795-1918, Warszawa 1975 oraz znacznie młodsza autorstwa Pawła Dettloffa, *Odbudowa i restauracja zabytków architektury w Polsce w latach 1918-1939. Teoria i praktyka*, Kraków 2006. Ich autorzy, podobnie jak pozostali badacze poruszający te problematykę, ale w odniesieniu już do okresu po 1945 roku, ograniczyli się - co może dziwić - wyłącznie do analizy funkcjonowania państwowych systemów ochrony zabytków [sic!], pozostawiając poza obszarem zainteresowań system budowany w obrębie struktur Kościoła. Zastanawiające jest również i to, że w zasadzie żaden z autorów zajmujących się problematyką ochrony zabytków, nie pomijał przecież pionierskiej roli Kościoła powszechnego w dziele budowy podstaw instytucjonalnej opieki nad zabytkami, nie tylko kościelnymi, ani nie kwestionował faktu, że to w rękach Kościoła pozostawało bardzo dużo obiektów zabytkowych poddawanych, przez ponad sto lat, regulacjom państwowym konkretnego zaborcy, a później - już po 1918 roku - administracji młodego, niepodległego państwa polskiego.

Tak więc książka Andrzeja Laskowskiego jest pierwszą publikacją o charakterze monograficznym w polskiej literaturze naukowej w całości poświęconą wszechstronnemu omówieniu działań Kościoła rzymsko-katolickiego w zakresie ochrony zabytków na ziemiach Polski. Autor bardzo trafnie ograniczył pole swoich badań do obszaru diecezji tarnowskiej, ponieważ to właśnie tutaj, u schyłku XIX i na początku XX wieku, doszło do przełomowych działań prowadzących do zbudowania spójnego systemu ochrony zabytków. Mówiąc dokładnie, Andrzej Laskowski gros swoich arcyciekawych rozważań poświęcił wydarzeniom zachodzącym w latach 1886-1914, a więc w okresie, w którym na czele diecezji stali dwaj niezwykle interesujący ordynariusze: bp. Ignacy Lobos i bp. Leon Wałęga. Ich otwartości, potrzebie dialogu i dojrzałości merytorycznej oraz zrozumieniu podstawowych potrzeb wiernych, reprezentujących wszystkie warstwy społeczne, zarówno w miastach, jak i na wsi, a także sprawności organizacyjnej, zawdzięczamy sukcesy przede wszystkim na polu ochrony obiektów zabytkowych oraz budowy nowych kościołów i kaplic, spełniających oczekiwania fundatorów oraz całych społeczności lokalnych pod względem stylu i wyposażenia, w tym zabytkowego, uratowanego ze zniszczonych lub zaniedbanych budowli, zarówno tych murowanych jak i drewnianych. To bp. Leon Wałęga powołał w 1909 roku ks. Franciszka Leśniaka na stanowisko - pierwszego na ziemiach polskich - diecezjalnego konserwatora zabytków [sic!]. Uwaga Autora książki skupia się jednak nie tylko na "pracy organicznej" duchownych, w tym hierarchów i księży z tarnowskiej kurii biskupiej oraz "pracy od podstaw" skromnych księży proboszczów i wikarych w licznych parafiach w terenie. Zauważa również jak ważną i znaczącą rolę odgrywali na tym polu świeccy ludzie Kościoła, na czele z przedstawicielami książęcego rodu Sanguszków, związanego od dawna z Tarnowem, rezydującego w pobliskich Gumniskach.

Tak więc książka Andrzeja Laskowskiego to nie tylko wspaniałe kompendium wiedzy o tym jak wyglądała ochrona zabytków sakralnych w diecezji tarnowskiej, ale także wnikliwe studium postaw ludzi, którzy odegrali istotną rolę w ich ratowaniu, a co za tym idzie analiza dokumentów z epoki i decyzji - nierzadko kontrowersyjnych - które nie zawsze sprzyjały dialogowi i współpracy osób duchownych z reprezentantami administracji państwowej.

Książka liczy 580 stron numerowanych. Na jej treść składa się zawartość siedmiu rozdziałów, które zostały zaopatrzone w znaczną ilość przypisów bibliograficznych, zestawionych w systemie harwardzkim oraz opisowych przypisów problemowych, o numeracji osobnej dla każdego rozdziału, podsumowanie, aneks (zawierający najciekawsze, nigdy wcześniej nie publikowane, trudno dostępne dokumenty, ważne dla właściwego opracowania tematu, ich oryginały, odpisy lub kopie, w zależności od specyfiki zachowanego źródła), a także obszerna bibliografia z wykazem wszystkich wykorzystanych materiałów archiwalnych. Dodatkowo książka zawiera dwa streszczenia (w. języku angielskim i niemieckim) oraz niezbędne w tego typu publikacjach indeksy: osobowy i geograficzny, a ponadto 90 ilustracji (szkoda, że tylko tyle) a także mapę diecezji tarnowskiej z 2 połowy lat 80. XIX wieku (w wersji papierowej i elektronicznej na płycie CD), znalezioną przez Andrzeja Laskowskiego w trakcie penetracji zbiorów Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie.

Sam Autor dzieli całość książki na cztery części. W części pierwszej (rozdział pierwszy, drugi i trzeci), Habilitant zaprezentował stan badań nad kluczowymi aspektami funkcjonowania diecezji tarnowskiej w latach 1886-1914 oraz zaprezentował niezwykle bogatą i óznorodną podstawę źródłową opracowania. Następnie omówił precyzyjnie i wyczerpująco tło historyczne, tj. okoliczności powstania diecezji oraz najważniejsze fakty i zmiany jakie miały miejsce w pierwszym stuleciu jej istnienia, aż do śmierci bpa Alojzego Pukalskiego w 1885 roku, wraz z charakterystyką budownictwa sakralnego i prowadzonych wówczas działań ukierunkowanych na ich rozpoznanie, waloryzacje i ochronę. Część druga (rozdział czwarty i piąty) została poświęcona omowieniu problematyki z lat 1886-1914, w tym szczegółowemu zaprezentowaniu struktury administracyjnej diecezji oraz przybliżeniu sylwetek najważniejszych i najaktywniejszych przedstawicieli jej duchowieństwa. W części trzeciej (rozdział szósty i siódmy) zostały przedstawione filary budowanego na przełomie XIX i XX wieku diecezjalnego systemu ochrony zabytków oraz podjęto próbę ukazania składających się na nie decyzji, zdarzeń i zjawisk na szerszym tle. Ostatnią, czwartą część książki stanowi podsumowanie, dające - cytując samego Autora - "odповідź na kluczowe pytanie o istnienie kościelnego systemu ochrony zabytków w diecezji tarnowskiej oraz próbując ocenić jego trwałość i efekty działania" (wstęp, s. 28).

Już z tego krótkiego wykazu zawartości książki wynika, że jest to publikacja przede

wszystkim materiałowo-źródłowa, z położeniem nacisku na precyzyjne ustalenie podstawowych faktów, a następnie na solidne ich udokumentowanie, nie pozbawiona jednak - wszędzie tam gdzie to potrzebne - całego szeregu uwag i informacji o charakterze wartościującym i syntetyzującym, pozwalających na właściwą ocenę i interpretację zrekonstruowanych przez Autora wydarzeń i inicjatyw, zarówno tych pozostałych tylko na papierze jak i zrealizowanych faktycznie, wdrażanych sukcesywnie w terenie.

Bez wątpienia na piszącym te słowa, największe wrażenie robi bogactwo informacji zaczerpniętych z nie publikowanych dotychczas lub też nie znanych innym badaczom źródeł, znajdujących się w przepastnych zasobach archiwów kościelnych. Przez całe moje życie zawodowe (tj. 46 lat) pracowałem w Instytucie Historii Sztuki Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, dlatego zdaję sobie doskonale sprawę jak wiele przeszkód musiał pokonać Andrzej Laskowski aby móc w miarę swobodnie badać zasoby Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie i w poszczególnych - interesujących go - archiwach parafialnych. Książka w Polsce w czasach PRL-u, generalnie nie lubili gdy osoby świeckie próbowały zajrzeć - i to wyłącznie w celach naukowo-badawczych - co kryją ciekawego podległe im archiwa. Postawę tę jestem w stanie zrozumieć, a nawet zaakceptować, ale o dziwo, po 1989 roku niewiele się w tej materii zmieniło, czaego już nie rozumiem i nie akceptuję. Tym większy mój szacunek i uznanie dla Autora książki. Książka napisanej bardzo dobrze pod względem merytorycznym, z wyczuwalną pasją, ale zarazem z niezbędnym w publikacjach naukowych obiektywizmem i dystansem wobec złożonych kwestii spornych, niejednoznacznych. Dojrzałość merytoryczna Habilitanta, jego bardzo dobre przygotowanie teoretyczne, umiejętność przeprowadzenia właściwej analizy zebranego materiału, potrzeba wyciągania właściwych wniosków, poparta dbałością o wysoką jakość języka, pozwala na swobodną lekturę całości, która wciąga i zaciekawia najbardziej nawet wymagającego czytelnika.

Całości, której celem była próba znalezienia odpowiedzi na postawioną przez Andrzeja Laskowskiego tezę, że na terenie diecezji tarnowskiej na przełomie XIX i XX wieku powstał pierwszy kościelny system ochrony zabytków na ziemiach polskich oraz jak można ocenić jego trwałość i efekty działania. Po wnikliwej lekturze książki sądzę, jestem pewien, że teza Autora jest ze wszech miar trafna, a efekty jej działania odczuwamy - przynajmniej w znacznej części - do dzisiejszego dnia. Nie widzę więc przeszkód, aby nie powtórzyć za Andrzejem Laskowskim przytoczoną przez niego w *Autoreferacie* opinię recenzentów wydawniczych monografii, dr hab. Bolesława Krasnowolskiego i ks. prof. dr hab. Janusza Królikowskiego, że "jest dziełem godnym uwagi, nowatorskim, obejmującym pproblematykę pomijaną w dotychczasowych badaniach z zakresu historii ochrony zabytków na ziemiach Polski i wnoszącym wiele nowych ustaleń do stanu

wiedzy z tego zakresu".

Naturalnie książka *Budując system. Ochrona zabytków sakralnych w diecezji tarnowskiej na przełomie XIX i XX wieku*, Kraków 2020, to jak dotychczas najpoważniejsze, bez wątpienia najbardziej znaczące osiągnięcie naukowe Andrzeja Laskowskiego, ale przecież nie jedyne. Jego działalność naukowa zainaugurowana w drugiej połowie lat 90. XX wieku, koncentruje się wokół trzech głównych nurtów badawczych. Są to: historia architektury i urbanistyki, historia sztuki witrażowej, dzieje konserwacji zabytków w Galicji i Polsce południowo-wschodniej oraz bieżąca problematyka konserwatorska. Wszystkie trzy nurty badawcze przynoszą wymierne efekty, w postaci całego szeregu interesujących publikacji. Począwszy od tematów związanych jeszcze z pracą masterską, poświęconych późnogotyckiej architekturze świeckiej i sakralnej z terenu Małopolski i aktywności na tym polu kanclerza Królestwa Polskiego Jakuba z Dębna (szpital w Bieczu, zamek w Dębnie czy fara w Jasle), poprzez zainteresowanie unikatowym w skali światowej późnogotyckim kościołem drewnianym w Binarowej, a na fascynacji architekturą i urbanistyką XIX i I połowy XX wieku, z obszaru szeroko rozumianej Polski południowo-wschodniej - która w chwili obecnej wydaje się być głównym przedmiotem badań Andrzeja Laskowskiego - skończywszy.

Dorobek naukowo-badawczy Andrzeja Laskowskiego po obronie przewodu doktorskiego, a więc po 2005 roku, to poza wskazaną jako najważniejsze osiągnięcie naukowe książką *Budując system....*, także trzy kolejne publikacje książkowe: *Jasło w dobie autonomii galicyjskiej. Miasto i jego przestrzeń*, Kraków 2007 oraz przede wszystkim dwa bogato ilustrowane tomy wydane w ramach monumentalnego wydawnictwa pt.: *Korpus witraży z lat 1800-1945 w kościołach rzymskokatolickich metropolii krakowskiej i tarnowskiej*, t. IV: *Diecezja tarnowska*, część 1 i 2, Kraków 2017, a także 25 rozdziałów w monografiach naukowych (przed doktoratem 13) i 33 artykuły w czasopiśmie naukowych (przed doktoratem 21). Jest to więc bez wątpienia dorobek poważny, świadczący o znaczym wzroście aktywności Andrzeja Laskowskiego w latach 2006-2021. Rok 2022 nie został już uwzględniony przez badacza w wykazie przygotowanym na potrzeby przewodu habilitacyjnego.

Na szczególną uwagę i najwyższą ocenę merytoryczną zasługują bez wątpienia dwie w/w części korpusu witraży przygotowane w ramach pionierskiego projektu badawczego realizowanego przez Instytut Historii Sztuki Uniwersytetu Jagiellońskiego pod kierunkiem prof. dr hab. Wojciecha Bałusa. Oprócz wnikliwej syntezy dotyczącej sztuki witrażowej na terenie diecezji tarnowskiej w latach 1800-1945 znalazły się tam również wyczerpujące temat hasła katalogowe aż ponad 120 obiektów sakralnych dekorowanych witrażami, co powoduje, że obie części tomu IV czynią z niego najobszerniejszy i najbogatszy w faktografię tom w ramach całej serii, liczącej sześć opasłych

tomów.

Jeżeli chodzi o 25 rozdziałów w zbiorowych publikacjach naukowych, wydanych głównie pod redakcją badaczy ze środowiska krakowskiego, z których część to pokłosie regionalnych, ogólnopolskich i międzynarodowych konferencji naukowych, są to z reguły obszernie - kilkunasto lub kilkudziesięciu stronicowe - opracowania zarówno o charakterze problemowym, inwentaryzacyjnym, jak i przyczynkarskim. Wśród nich zwraca uwagę publikacja pt.: *Bibrostał i jego mozaika. Historia i współczesność*, pod redakcją Andrzeja Laskowskiego, Kraków 2012, który zamieścił w niej dodatkowo swoje dwa krótkie (kilkustronicowe) teksty, świadczące o tym, że nie jest mu obca również sztuka współczesna. Na odnotowanie zasługuje także solidny - pod każdym względem - *Katalog zabytków powiatów: dębnickiego, jasielskiego i ropczycko-sędziszowskiego*, [w:] *Zabytki sztuki w Polsce. Małopolska*, wydany zarówno w wersji polskojęzycznej (Warszawa 2016) oraz niemieckojęzycznej (Berlin 2020). Ale zdaniem piszącego te słowa, najbardziej odkrywcze (poznawcze) są dwa kolejne rozdziały: *"Dzielnica przyszłości". Krakowski Zakrzówek w okresie międzywojennym*, [w:] *Kraków - Metropolia*, t. III: *Dziedzictwo*, pod red. Jacvka Purchli, Kraków 2018, s. 31-84 oraz *Warsztat dziewiętnastowiecznego witrażownika. Próba rekonstrukcji na przykładzie wiedeńskiej firmy Carl Geyling's Erben*, [w:] *Wokół zagadnień warsztatu artysty: malarza, rzeźbiarza, architekta...*, t. 1, pod red. Ewy Doleżyńskiej-Sewerniak i Ryszarda Mączyńskiego, Toruń 2020, s. 479-494. Wszystkie przytoczone powyżej rozdziały, podobnie jak pozostałe nie wymienione, charakteryzuje z jednej strony solidne przygotowanie warsztatowe, a z drugiej, umiejętność wszechstronnego spojrzenia na opracowywane zagadnienie. Wychodząc od konkretnego dzieła sztuki, na bazie dostępnych - i starannie zweryfikowanych - materiałów archiwalnych, dokumentów oraz informacji prasowych z epoki, Andrzej Laskowski ustala skrupulatnie czas powstania tego lub innego dzieła, opisuje jego formę, przeprowadza analizę stylistyczno-porównawczą, a następnie wyciąga właściwe wnioski pozwalające lokować twórcę i interesujący badacza jego dorobek plastyczny we właściwym kontekście historyczno-artystycznym.

Wyczuwalna dojrzałość merytoryczna, odpowiedzialność za słowo, a także - zasygnalizowane już powyżej - zwracanie uwagi na solidnie udokumentowaną faktografię, która stanowi za każdym razem punkt wyjścia do dalszych bardzo interesujących rozważań, cechuje również 33 artykuły opublikowane w czasopiśmie naukowych. Obok tak znanych i najwyżej cenionych przez polskich badaczy czasopism jak: "Rocznik Krakowski", "Muzealnictwo", "Kwartalnik Architektury i Urbanistyki", "Ochrona Zabytków" czy "Sacrum et Decorum", Andrzej Laskowski publikował swoje artykuły także w całym szeregu innych - już o zasięgu regionalnym - czasopism, m.in. w: "Teki Krakowskie", "Rocznik Tarnowski" i "Rocznik Jasielski". Ale w

dorobku Habilitanta nie brakuje - co warto podkreślić - również kilku publikacji w czasopismach obcojęzycznych. To efekt jego - jeszcze stosunkowo skromnej - aktywności i kontaktów międzynarodowych, wyjazdów na stypendia, udziału w konferencjach zagranicznych. I tak prestiżowy brytyjski "The Journal of Stained Glass" zamieścił w 2006 roku dwie jego recenzje, a w 2010 roku interesujący artykuł pt.: *Miksa Róth Memorial House (Róth Miksa Emlékház) in Budapest*, Vol.XXXIV, pp.18-27. Ponadto w "Jahrbuch des Wissenschaftlichen Zentrums der Polnischen Akademie der Wissenschaften in Wien", zamieszczono ciekawy - zdecydowanie źródłowy - artykuł pt.: *Über die Arbeiten der Wiener Glasmalereiwerkstatt Carl Geryling's Erben in Galizien* (Bd. 2009, ed. Wien 2011, s. 129-142).

Integralną całość z publikacjami naukowymi Andrzeja Laskowskiego stanowi jego działalność redakcyjna i recenzencka. Przed uzyskaniem stopnia doktora był redaktorem lub współredaktorem trzech książek. Wraz z Krzysztofem Staszewskim zredagował stosunkowo skromną - ale bez wątplenia potrzebną lokalnemu środowisku - publikację pt.: *Pomnik Tadeusza Kościuszki w Rzeszowie 1898-1988*, Rzeszów 1998, a następnie znacznie obszerniejsze i ważniejsze - pod względem naukowym - dwie książki: *Rozwój przestrzenny miast galicyjskich położonych między Dunajcem a Sanem w okresie autonomii galicyjskiej*, wspólnie ze Zbigniewem Beiersdorfem, Jasło 2001 oraz *"Na świadectwo ducha religijnego..." Z dziejów powstania, odbudowy i konserwacji kościoła farnego w Jasle*, Jasło 2004. Po obronie doktoratu, Andrzej Laskowski był - jak na razie - redaktorem jednej książki, wspomnianej już w niniejszej opinii publikacji zbiorowej pt.: *Bibrostal i jego mozaika. Historia i współczesność*, Kraków 2012. Ponadto Habilitant ma w swoim dorobku, kilka pojedynczych recenzji artykułów opublikowanych w latach 2015-2021 w następujących czasopismach: "Analecta Cracoviensia", "Ochrona Zabytków", "Folia Historica Cracoviensia", "Rocznik Krakowski" i "Wiadomości Konserwatorskie Stowarzyszenia Konserwatorów Zabytków".

Udział Andrzeja Laskowskiego w międzynarodowym życiu naukowo-badawczym nie jest może - jak już wspomniałem powyżej - zbyt obfity, ale w miarę możliwości Habilitant uczestniczy w interesujących go przedsięwzięciach, programach badawczych oraz konferencjach. Dotychczas brał udział w sześciu międzynarodowych konferencjach (w tym w trzech po obronie doktoratu), wygłaszając każdorazowo referaty, głównie o tematyce witrażowej. O wiele bogatsza i bardziej różnorodna jest aktywność Andrzeja Laskowskiego w ramach krajowego życia naukowo-badawczego. Habilitant wziął bowiem dotychczas udział - każdorazowo z referatem - w 30. konferencjach (w tym 20. po doktoracie), organizowanych głównie przez instytuty uniwersyteckie, muzea a także Stowarzyszenie Historyków Sztuki w Krakowie, Tarnowie, Katowicach, Rzeszowie, Wrocławiu, Toruniu, Łodzi i Lublinie.

Ale Andrzej Laskowski nie ogranicza swojej aktywności naukowo-badawczej wyłącznie do publikowania efektów własnych poszukiwań i przemyśleń, zarówno w postaci rozdziałów w pracach zbiorowych, jak i artykułów w czasopismach naukowych oraz udziału w różnego rodzaju konferencjach. Ma bowiem w swoim dorobku także autorstwo koncepcji czterech konferencji (w tym trzech przed doktoratem), których był inicjatorem i głównym wykonawcą. I tak w 1999 roku, zorganizował przy udziale badaczy z Polski, Austrii i Ukrainy konferencję w Jasle poświęconą rozwojowi przestrzennemu miast galicyjskich w okresie autonomii; w 2000 roku, także w Jasle miała miejsce kolejna konferencja, tym razem popularno-naukowa z prelegentami z Polski i Węgier, której przedmiotem było poszukiwanie śródokowoeuropejskiej tożsamości, a w 2002, jeszcze raz w Jasle, zorganizował trzecią konferencję naukową z udziałem badaczy polskich i ukraińskich, dotyczącą dziejów powstania, odbudowy i konserwacji miejscowego kościoła farnego. Jedyna - jak dotychczas - konferencja przygotowana i przeprowadzona z inicjatywy Andrzeja Laskowskiego już po obronie doktoratu, to konferencja *Drogi i rozdroża ochrony zabytków w Polsce południowo-wschodniej*, która miała miejsce w Krakowie w 2014 roku.

Andrzej Laskowski może się również pochwalić udziałem w realizacji - przyznanych przez uprawnione do tego akendy państwowe - grantów, zespołowych i promotorskich. Dotychczas były to: jeden grant zagraniczny (jeszcze przed obroną doktoratu) oraz cztery krajowe (w tym dwa przed obroną doktoratu), z których najważniejszy był grant przeprowadzony w ramach Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki pt.: *Korpus witraży z lat 1800-1945 w kościołach rzymsko-katolickich metropolii krakowskiej i przemyskiej*, którego realizacja zajęła zespołowi badawczemu z Instytutu Historii Sztuki UJ, którego członkiem był Habilitant, aż sześć lat, od 2012 do 2017. Andrzejowi Laskowskiemu przyznano również - w 2008 i 2009 roku - dwa stypendia z Fundacji Lanckorońskich na przeprowadzenie badań i ich kontynuację w ramach zadania pt.: *Działalność wiedeńskiej firmy witrażowej Carla Geylinga na terenie Galicji*.

Do niewątpliwych osiągnięć Andrzeja Laskowskiego na styku działalności naukowo-badawczej i organizacyjnej, należy uznać wydanie w latach 1999-2002 przez Regionalny Ośrodek Studiów i Ochrony Środowiska Kulturowego w Rzeszowie - którego pracownikiem w latach 1998-2006 był bohater niniejszej opinii - czterech tomów "Rzeszowskiej Teki Konserwatorskiej". To wartościowe i potrzebne pod każdym względem wydawnictwo, nawiązywało do wydawanych 25 lat wcześniej zeszytów "Rzeszowskiej Teki Konserwatorskiej". Animatorem wskrzeszenia i redaktorem naczelnym w/w tomów, a także jednym z autorów zamieszczonych w nich interesujących tekstów, był Habilitant. Szkoda tylko, że ta ważna dla lokalnego środowiska historyków, historyków sztuki i konserwatorów zabytków inicjatywa naukowo-badawcza, po odejściu Andrzeja Laskowskiego z ośrodka rzeszowskiego do krakowskiego, nie była już

kontynuowana przez jego następców.

Z kolei w 1998 roku rozpoczęło działalność Stowarzyszenie Miłośników Witraży "Ars Vitrea Polona", które do dnia dzisiejszego organizuje cykliczne, międzynarodowe konferencje naukowe poświęcone sztuce witrażowej w Polsce, od średniowiecza do współczesności. Także i w tym przypadku jednym z głównych animatorów zorganizowania Stowarzyszenia, oprącowania jego statutu i programu działania był Andrzej Laskowski, w którego pracy naukowo-badawczej, kwestie związane ze sztuką witrażową zajmują jedno z czołowych miejsc.

Wszystkie wyżej wymienione przejawy aktywności Andrzeja Laskowskiego miały charakter *stricte* naukowy. Ale nie obca jest mu także działalność popularyzatorska. Habilitant wyłasza chętnie okolicznościowe referaty zarówno o charakterze naukowym jak i popularno-naukowym skierowane do szerszego grona odbiorców, z reguły na zamówienie władz samorządowych lub lokalnych instytucji kulturalnych. Udziela również wywiadów radiowych i telewizyjnych dotyczących zabytków i ich ochrony, przede wszystkim z obszaru bliskiej mu Małopolski. Ponadto opublikował cały szereg artykułów o tematyce kulturalnej, zabytkoznawczej i społecznej w periodykach o zasięgu ogólnopolskim, regionalnym i lokalnym, m.in. w "Almanach Podkarpacki", "Archivolta", "Biuletyn Sądeckiego Uniwersytetu III Wieku", "Borussia", "Gazeta Antykwaryczna", "Gazeta Wyborcza - Gazeta w Rzeszowie", "Nowe Podkarpacie", "Obiektyw Jasielski", "Podkarpacki Informator Kulturalny" czy wreszcie "Spotkania z Zabytkami".

Ważnym elementem pracy zawodowej Andrzeja Laskowskiego jest również jego działalność dydaktyczna. W Papieskiej Akademii Teologicznej (obecnie: Uniwersytet Papieski Jana Pawła II), w której pracował w latach 2006-2009 prowadził wykłady kursowe i konwersatoryjne z zakresu architektury europejskiej i polskiej w XIX wieku, uczył podstaw konserwacji zabytków, a także przekazywał studentom wiedzę o sztuce sakralnej w Krakowie w XIX i I połowie XX wieku. Ponadto prowadził ćwiczenia z historii sztuki powszechnej i polskiej XIX wieku oraz proseminarium i seminarium licencjackie, oba z historii sztuki XIX i XX wieku. W efekcie, był promotorem jednej pracy magisterskiej na kierunku *Sztuka* i ośmiu prac licencjackich na kierunku *Historia sztuki*. Z kolei w Uniwersytecie Ekonomicznym, od roku akademickiego 2008/2009 prowadzi wykłady i ćwiczenia z wielu przedmiotów adresowanych do studentów różnych kierunków studiów. Są to zajęcia z tematów: *Historia sztuki*, *Historia architektury i sztuki*, *Historia architektury i urbanistyki*, *Historia urbanistyki* oraz *Sztuka a reklama*. Naturalnie poza zajęciami dydaktycznymi w obu krakowskich uczelniach, Andrzej Laskowski aktywnie uczestniczył i uczestniczy w życiu codziennym, a zarazem we właściwym funkcjonowaniu katedr i instytutów, w których był lub jest aktualnie zatrudniony, realizując z charakterystycznym dla niego zaangażowaniem i profesjonalizmem, wszystkie powierzone mu zadania.

Andrzej Laskowski jest członkiem Stowarzyszenia Historyków Sztuki (od 1997), Stowarzyszenia Miłośników Witraży - "Ars Vitrea Polona" (od 1998) i Stowarzyszenia Miłośników Jasła i Regionu Jasielskiego. Był kilkakrotnie nagradzany przez Burmistrza Miasta Jasła. Otrzymał również dwukrotnie nagrodę Generalnego Konserwatora Zabytków i Stowarzyszenia Konserwatorów Zabytków: w 2006 roku w zakresie prac naukowych nie publikowanych (za rozprawę doktorską) oraz w 2019 roku w konkursie na najlepsze prace studialne, naukowe oraz popularyzatorskie dotyczące ochrony zabytków i muzealnictwa (za studium ruralistyczno-konserwatorskie wsi Biadki, oprac. zespołowe w składzie: Andrzej Laskowski - kierownik zespołu, Olga Dyba i Grzegorz Młynarczyk - członkowie zespołu).

Mając na uwadze wszystko to co napisałem powyżej, jestem zdania, że Habilitant spełnia wymogi Ustawy z dnia 14 marca 2003 r o stopniach naukowych i o tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki DZ. U. Nr 65, poz. 595, z późniejszymi zmianami, i dlatego wnoszę o nadanie dr Andrzejowi Laskowskiemu stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk humanistycznych, w dyscyplinie nauki o sztuce.

